

KUR'AN'DA AHRUFU'S-SEB'A MESELESİ THE SEVEN LETTERS (AHRUFUS SEBA) OF QURAN

Muhtidin Patteyev İSAOĞLU*

ÖZ

Yedi harf meselesi Kur'ân tarihinin mühim bir konusudur. Bu konuda alimler çok farklı izahlarda bulunmuştur. Kur'ân'ın yedi harf üzere inişiyile ilgili hadisler bize mütevatir olarak sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Kur'ân Kureyş lehçesi üzerine inmiştir. Fakat Hz. Peygamber, Kureyş lehçesini bilmeyen Müslümanları sıkıntıya sokmamak ve Kur'ân'ı ezberlemek kolay olsun diye, geçici olarak Allah'tan altı harf ruhsatı almıştır.

Anahtar Kelimeler: Yedi Harf, anlam, anlaşılabilirlik, Kur'an

Abstract

The subject of the Seven Letters is an important subject of the Islamic history. Many scholars had different understandings and explanations concerning the matter. The hadith about the revelation of Quran in seven letters have been transmitted to us thoroughly through successive narration. Quran was revealed in Qurayshian dialect. So, temporarily, the Prophet asked permission for the rest six dialects (letters) from Allah to make it easier for people who do not know the dialect to memorize Quran.

Keyword: Seven Letter, meaning, comprehensibility, Quran

Yedi harf meselesi Kur'ân tarihinin mühim bir konusudur. Bu konuda alimler çok farklı izahlarda bulunmuştur. Kur'ân'ın yedi harf üzere inişiyile ilgili hadisler bize mütevatir olarak sağlam bir şekilde ulaşmıştır. Bu hadislerden bazıları şunlardır:

1. Bu hadis İbn Abbas'tan rivayet edilmiştir: "Allah Elçisi şöyle buyurdu ki: Kur'ân'ı Cebraîl bana bir harf üzere okutmuştu. Ben, kendisine müracaat ederek daha çok harf üzere okutmasını istedim, o artırdı, ben tekrar arttırmasını istedim, o da artırdı, böylece yedide karar kıldık"¹.

2. Übey b. Ka'b'dan gelen rivayet göre: "Allah Elçisi (s.a.v.), Benu Gifar gölü yanında iken şöyle buyurmuş: Kendisine Cebraîl gelip: Allah, ümmetine Kur'ân'ı bir harf üzere okumanı emrediyor, demiş. Allah Resülü (s.a.v.) de:

-Allah'tan aff ve mağfiret dilerim, ümmetim buna güç yetiremez, demiş. Sonra ona ikinci kez gelip:

-Allah, ümmetine Kur'ân'ı iki harf üzere okumanı emrediyor, demiş. Allah Resülü (s.a.v.) de:

-Allah'tan aff ve mağfiret dilerim, ümmetim buna güç yetiremez demiş.

Sonra üçüncü kez gelip:

* Kazakistan. Nur-Mubarak Mısır İslam Kültürü Üniversitesi

¹ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmâil (1352/1933). Sahîhu'l-Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 5, Kâhire: Matbaatu'l-Meâhid.

-Allah, ümmetine Kur'ân'ı üç harf üzere okumanı emrediyor demiş. Allah Resulü (s.a.v.):

-Allah'tan aff e mağfiret dilerim, ümmetim buna da güç yetirmez, demiş. Sonra dördüncü kez gelip:

-Allah, ümmetine Kur'ân'ı yedi harf üzere okumanı emrediyor. Bunlardan sadece herhangi bir harf üzere okusalar, muhakkak doğru okumuş olurlar, demiştir².

3. Hz. Ömer'den rivayet edilmiştir: "Allah Elçisi (s.a.v.) hayatta iken Hişam b. Hakim'in Furkan sûresini okuduğunu duydum. Hişam bu sûreyi Allah Elçisinin bana öğrettiğinden farklı bir şekilde okuyordu. Az kalsın üzerine atılacaktım. Fakat selam verinceye kadar sabrettim. Selam verir vermez:

-Bu sûreyi sana bu şekilde kim okuttu? Diye sordum. Hişam,

-Allah Elçisi okuttu, dedi. Ben de ona,

-Yalan söylüyorsun, zira Allah Elçisi bu sûreyi bana senin okuduğundan farklı bir şekilde okuttu, dedim, yakasından tutarak onu Allah Resulü'nün huzuruna götürdüm ve:

-Ey Allah'ın Elçisi! Şu adamın Furkan sûresini, senin bana öğrettiğinden farklı bir biçimde okuduğunu duydum, dedim. Allah Resulü bana:

-Hişam'ın yakasını bırak, dedi ve ona da:

-Ey Hişam! Oku diye emretti. Hişam da söz konusu sûreyi daha önce kendisinden işittiğim gibi okudu. Bunun üzerine Allah Elçisi:

-Bu sûre böyle indirildi, dedi. Sonra da bana dönerek:

-Ey Ömer! Oku, diye emretti. Ben de Allah Elçisinin vaktiyle bana okuttuğu gibi okudum. Allah Elçisi bana da:

-Bu sûre böyle indirildi. Kur'ân yedi harf üzere nâzil olmuştur. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse, onu okuyun, buyurdu³.

Alimler yedi harfi farklı yorumlasalar da, genellikle ulemanın ekseriyeti, "yedi, Arap lehçesi" veya "yedi vech" şeklinde anlamışlardır⁴. Şöyle ki:

1. Kelimenin manaya tesir etmeyecek tarzda kısa veya uzun okunması, i'raf veya binasının değişmesi.

2. Manaya tesir edecek şekilde i'raf veya binası değiştiği halde hattın aynı kalması ve anlamda tezadın bulunmaması.

3. İ'raf aynı kalıp, manada değişikliğe yol açacak şekilde harf değişmesi.

4. Kelimenin hattı değiştiği halde manasının değişmemesi.

5. Hat değişip mana farklı olduğu halde iki mana arasında zıtlığın bulunmaması.

6. Takdim veya tehire uğraması.

² Ebül-Hüseyn Müslim b. Haccac el-Kuşeyri (1981). es-Sahih, Salâtu'l-Müsâfirîn, 274, Kâhire: Matbaatu'l-Meâhid

³ Buhari, Fedâilu'l-Kur'ân, 5,27; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirîn 270.

⁴ Celâluddîn Abdurrahman Suyuti, (1978). el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân, 102 s. Mısır: Matbaatu'l-Halebî

7. Kelime veya harfte ziyade veya noksanlık farkı bulunduğu halde değişik hükme yol açmaması⁵.

Sahabeler Hz. Peygamber'den işitmek şartıyla, mezkur şartlarla vaki' olan farklılıklarla Allah izin vermiştir. Yoksa bu değişiklikler lisanın veya hattın verdiği imkanlar neticesinde ortaya çıkamaz.

Yedi harf Müslümanlara kolaylık için verilmiştir. Kur'ân Kureyş lehçesi üzerine nazil olmuştur. Fakat başka kabilelerin insanları kullandıkları lehçe itibariyle aralarında kelime veya anlam farklılıkları bulunduğu için, ayetlerdeki bazı kelimeleri anlamıyordu. Ebu Hureyre'nin şu sözleri de bunu destekler mahyettedir: Hayber senesinde Ebu Hureyre, Hz. Peygamber'e gelmişti. İşte o sırada Allah Resulünün elindeki bıçak yere düşüverir. Ona bıçağı vermesini söylediği zaman, Ebû Hureyre, onun ifade ettiği sözünden neyi kastettiğini anlayamaz. Hz. Peygamber birkaç defa tekrar ettiğinde, bıçağı mı istiyorsunuz diye işaret eder. Ona evet denilir. Ebû Hureyre Kureyş lehçesindeki "bıçak" sözünü ilk defa duyduğunu söyler. Başka bir olay da şöyledir: "Zeyd b. Abdillâh b. Darim, Himyer melikine elçi gider. Melike, yüksek bir dağda avlanırken ulaşır. Hükümdara selam verir ve kendisini tanıtır. Hükümdür ona otur manasında (*bas*) kelimesini kullanır. Elçi zanneder ki, kendini dağdan aşağıya atmasını emrediyor ve ona, beni itaat edenlerden bulacaksın deyip, kendini dağdan aşağı atar ve ölür. Bunun üzerine melik, elçinin neye böyle yaptığını sorar. Söylediği lafızdaki hata kendisine bildirilir. Bunun üzerine, Melik, Himyer beldesine gelen himyericeyi öğrensin de gelsin der".

Yedi harf lafızdaki değişiklik ve yedi lehçedir⁶. Yoksa manada hiçbir değişiklik yoktur. Bir de yedi harfi günümüzdeki Türk lehçeleriyle anlatarak daha geniş bir şekilde anlata biliriz. Mesela kaşık kelimesini Azerbaycan Türkçesinde "gaşig", Başkurt Türkçesinde "kaşık" Kazak Türkçesinde "kasık", Uygur Türkçesinde ise, "koşuk" diyor. Telaffuzlar farklıdır, fakat mana, anlam birdir. Türk kardeşler bir araya gelseler birbirini bu kelimeye hiç farklılık olmadan anlayabilirler. Ama arasında anlamayan da olabilir. Mesela Türkmenler kaşığa "çemçe" derler. Bir de kelime aynı, mana farklı olan sözler de vardır. Mesela düşmek kelimesi. Bu söz diğer Türk lehçelerinin çoğunda "inmek" anlamındadır. Bundan dolayıdır ki, Türk Cumhuriyetlerinden yeni gelen bir talebe, durağı geçen otobüs şoförüne "dur, dur düşeceğim" demiş. Şoför de ona "hayır, korkma düşmeyeceksin" demiş. Yani kelime anlaşılabilir, anlam açısından farklı anlamışlardır. Başka bir misal de şöyledir: Türkiye'den kalkan uçak Azerbaycan havalimanına yaklaştığı zaman hostes: Sayın yolcular on dakika sonra uçağımız Azerbaycan havalimanına düşecek demiş. Tabi ki, uçaktaki Türkiye Türkleri şaşırılmışlardır. İşte bunun gibi Arap lehçeleri arasında anlam, kelime farklılıkları olmuştur. Aynı dili konuşan ülkelerde, bir bölgenin ahalisi, diğer bölgeye mensup olanların dilini tamamen anlayamamaktadır. Hz. Peygamber dini kolay kılmak için ve onu en mütevazı insanların bile yaşayabileceği bir vasatta tutmak için çeşitli çarelere başvurmuştur. Bunlara kolaylık sağalmak için yedi harf üzere inmiştir⁷.

Kureyş lehçesi, birinci asrın yarısından itibaren bütün kabile, hatta Arap olmayanlardan Müslüman olanlar çocuklarını bu lehçe üzerine terbiye ettikten sonra

⁵ Muhammed Bedruddîn, (1958). el-Burhân fi Ulu'mi'l-Kur'ân, Beyrut: Daru'l-İhya y., I. s. 214-217; Suyuti, a.g.e., I. 102; Mennâ'u'l-Kattân (1997). Mebâhisu fi Ulumi'l-Kur'ân, Beyrut, s.160-161; el-Ebyârî, a.g.e., s.99; Suyuti İtkan'da budan başka da ulemanın 35 görüşlerini sıralamıştır.bkz: Suyuti, a.g.e., I. 107-109.

⁶ Mennâ'u'l-Kattân, a.g.e., s.159.

⁷ Hamidullah, Muhammed, (1993). Kur'ânı Kerim Tarihi, (trc. Salih Tug) İstanbul: İFAV y., s.88.

yedi harf ortadan kalkmıştır. Çünkü yedi harf bir ruhsat idi. Zaruret kalktıktan sonra yedi harf in hükmü de kalkmıştır⁸.

Mushaf'ın hattına muhalif olan diğer harflerin okunmasına ne zaman son verildiği konusunda da alimler farklı görüşlere sahip olmuşlarsa da ekseriyeti Hz. Peygamber'in zamanında kendi emriyle son verilmiştir diyor⁹. Hz. Osman devrinde fetihler genişlediği zaman, bu yedi harf meselesi, arza-i ahire esas alınarak sona erdirilmiştir. Yani Hz. Osman, arza-i ahire'i esas alarak Kur'an'ı bir harf üzere toplamıştır. Bu bir harf ise Kureyş lehçesidir. Çünkü Kur'an Kureyş lehçesi üzerine inmiştir. Fakat Hz. Peygamber, Kureyş lehçesini bilmeyen Müslümanları sıkıntıya sokmamak ve Kur'an'ı ezberlemek kolay olsun diye, geçici olarak Allah'tan altı harf ruhsatı almıştır.

KAYNAKÇA

- Ebu Abdullah Muhammed b. İsmâil (1352/1933). *Sahîhu'l-Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân*, 5, Kâhire: Matbaatü'l-Meâhid.
- Ebül-Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, (1981). *Es-Sahih, Salâtu'l-Müsâfirîn*, 274, Kâhire: Matbaatü'l-Meâhid
- Celâluddîn, Abdurrahman, (1978). *El-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, 102 s. Mısır: Matbaatu'l-Halebî
- Muhammed, Bedruddîn, (1958). *El-Burhân fî Ulu'mi'l-Kur'ân*, Beyrut: Daru'l-İhya Yay.
- Mennâ'u'l-Kattân (1997). *Mebâhîsu fî Ulumi'l-Kur'ân*, Beyrut: Daru'l-İhya Yay.
- Hamidullah, Muhammed, (1993). *Kur'ânı Kerim Tarihi*, (trc. Salih Tug) İstanbul: İFAV Yay.
- Cerrahoğlu, İsmail, (1976). *Tefsir Usûlü*, Ankara: AÜİF Yay.
- Yıldırım, Suat. *Kur'an'ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*, İstanbul: Ensar Yay.

⁸Cerrahoğlu, İsmail, (1976). Tefsir Usûlü, Ankara. AÜİF y., s. 101.

⁹Yıldırım Suat, Kur'an'ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş, İstanbul: Ensar y., s. 74